

39 Melachos: Bishul (Part II)

ל"ט מלאכות – בישול חלק ב'

Rabbi Shmuel Silber

1. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ג

כשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדת האור, כגון: ליתן ביצה בצד קדרה או לשברה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה; ואפילו בתולדת חמה, כגון: בסודר שהוחם בחמה, אסור גזירה אטו תולדת האור, וכן אסור להטמינה בחול או באבק דרכים שהוחמו מכח חמה; (כא) אבל בחמה עצמה, כגון: ליתן ביצה בחמה או ליתן מים בחמה כדי שיוחמו, מותר.

2. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ג

(כא) אבל בחמה עצמה – ולא גזרינן אטו אור דחמה באור לא מיחלף:

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ט

כלי ראשון (פי' הכלי שמשמש בו על האש) אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, (סג) כל זמן (סד) שהיד סולדת בו. לפיכך אסור ליתן (סה) לתוכו תבלין

4. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ט

(סג) כל זמן וכו' – היינו אפילו כבר פסק רתיחתו ממנו:

** (סד) שהיד סולדת בו – אבל אם אין היד סולדת בו אפילו כלי ראשון אינו מבשל. ואם לא העבירוהו מעל האש אסור ליתן לתוכו תבלין ואפי' מלח בכל גוונא ואפי' דעתו לסלק את הקדרה מהר משם פן ישכח עד שיתבשל וכדלקמן בסי"ד:

5. בית יוסף אורח חיים סימן שיח

י וכתבו התוספות (מב: ד"ה אבל) שרשב"ם סובר דלא מיתסר אלא ליתן התבלין לתוך הכלי ראשון אבל מותר ליתן התבלין לתוך הקערה ולערוה עליהם מכלי ראשון דעירווי דכלי ראשון אינו ככלי ראשון ור"י אוסר דעירווי ככלי ראשון. (והרא"ש) (סי' טז) (והר"ן) כ. ד"ה ודאמרי' (כתבו שרבינו תם אוסר. ודברי הר"ן נוטין לדברי רשב"ם ודברי הרא"ש לדברי רבינו תם וכן דעת הרב המגיד שכתב בפרק כ"ב) (ה"ו) שפירש רש"י דעירווי ככלי ראשון ושכן נראה מלשון הרמב"ם אבל קצת [מפרשים] התירו וזה נראה דעת הרמב"ן (חי' סוף ע"ז) (והרשב"א) (שם עד: ד"ה דרש רבא, שבת מב. ד"ה מתני') (להלכה אבל למעשה ראוי להחמיר כדברי רש"י עכ"ל:

6. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף י

* לב אסור ליתן תבלין בקערה ולערוה עליה (עד) מכלי ראשון.

7. מגן אברהם אורח חיים סימן שיח ס"ק לב

לב אסור ליתן כו' – ואם עירה אזי הקליפה אסורה דנתבשלה בשבת דהא ר"ת דייק זה מהמשנה דשבת עיי' בתו'

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף מ עמוד ב

ושמע מינה: כלי שני אינו מבשל

9. תוספות מסכת שבת דף מ עמוד ב

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל – תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר.

10. משנה ברורה סימן שיח ס"ק פז

בכלי שני – כ"ש מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו

11. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ד

ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, אין שורין (לד) אותו בחמין בשבת אבל (לה) טו מדיחים אותו בחמין בשבת, * (לו) חוץ מן המליח הישן ומן הדג שנקרא * קוליים האספנין שאינם צריכים בישול אלא מעט * (לז) והדחתן * היא גמר מלאכתן.

12. משנה ברורה סימן שיח ס"ק לה

לה) מדיחין אותו – והיינו שמערה עליו מכ"ש דמכ"ר אסור לערות עליו דעירו ככ"ר ומבשל כדי קליפה כמו שכתוב סעיף יו"ד וה"ה דשרי לערות מכ"ש ע"ג דבר לח צונן דה"ל כהדחה בעלמא [אחרונים]:

13. ביאור הלכה סימן שיח ד"ה * וקוליים האיספנין

* וקוליים האיספנין וכו' – ולא דוקא אלו דה"ה לכל כיוצא בזה דבר דק ורך ביותר (רמב"ם פ"ט):

14. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ה

* יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, (מ) אם בשלו אח"כ במשקה יש בו (מא) יז משום [יד] בישול, (מב) ואסור ליתן פת יח אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש (מג) יט מתירין. הגה: בכלי שני; ויש מקילין (מד) כ אפילו בכלי ראשון; (מה) ונהגו ליזהר (מו) לכתחלה שלא ליתן פת (מז) אפילו בכלי שני (מח) כל זמן שהיד סולדת בו.

15. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף ה

(מב) ואסור ליתן פת וכו' – הוסיף בזה דין אחר והטעם דסבירא ליה לדעה זו דיש דברים שמתבשלים אפילו בכלי שני מפני שהם רכים ואין אנו בקיאים וע"כ הוסיף לאסור ליתן פת האפוי דהוא רכין אפילו בכלי שני וה"ה דלדעה זו יש להחמיר נמי בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני ועיין לקמן בס"ט אודות תבלין:

(מג) מתירין בכלי שני – ס"ל דאין כלי שני מבשל בשום דבר:

(מה) ונהגו ליזהר וכו' – פי' שאין נותנים לחם במרק של הטשאלני"ט בקערה שהיא כלי שני וכ"ש שיזהר שלא לערות עליהם מכלי ראשון ואותם שחותכים הבצלים ונותנין לתוך המרק בקערה לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בהמרק דבלחם יש קולא מחמת שנאפה כבר ואפ"ה נזהרים כ"ש בבצלים שצריך ליזהר כי אין אנו בקיאים במידי דמקרי רכין וכנ"ל..... ואפילו אם ימתין עד

שיהיה המרק שבקערה אין היד סולדת בו מ"מ יזהר שלא ישפוך אח"כ על שיוירי בצלים שנשאר בקערה מן המרק שבקערה אם היד סולדת בהן דעירווי מבשל כדי קליפה כדק"ל בסעיף י' ויש בזה חשש דאורייתא.

16. משנה ברורה סימן ס"ק לט

(לט) דאסור לשרותו – אפילו בכלי שני וה"ה אם הוא דבר שיהיה נעשה ראוי לאכילה ע"י הדחת חמין בעלמא גם ההדחה אסור וכן"ל לענין דג מליח. ועתה נבאר דין בישול עלי הטי"א השייך בכמה ענינים לסעיף זה. הנה טי"א בשבת פשוט בפוסקים דיש בו משום בישול ובמזיד יש בו איסור סקילה ובשוגג חיוב חטאת וע"כ יש ליזהר בו מאד ובעו"ה רבים נכשלים בו ומקילין לעצמן בקולות שאין בהם ממש וע"כ מוכרח אני לבאר אופני ההיתר והאיסור בזה בעזה"י.

ב. נה לערות מכלי ראשון על עלי הטי"א יש בזה בודאי חשש אב מלאכה דק"ל דעירווי מבשל כדי קליפה כדלקמן בסעיף יו"ד וכ"ש אם יעמידנו אח"כ על התנור או בתוך הקאכלין עד שיהיה היד סולדת בו בודאי יבוא לכו"ע לידי איסור סקילה עי"ז ואפילו אם ירצה ליתן את עלי הטי"א לתוך הכלי אחר שיערה החמין לתוכה כדי שיהיה על המים שם כלי שני ג"כ אסור כדק"ל בסעיף זה דדבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שורין בשבת אפילו בכ"ש וכ"ש לפי מה שמבואר בסעיף זה דיש דברים רכים קלי הבישול שמתבשלים אפילו בהדחה מכלי שני אפשר דיש בהעלים ג"כ חשש איסור דאורייתא אפילו באופן זה

ג. וע"כ הסכימו האחרונים דיש לערות עליהם מע"ש רותחין מכלי ראשון כדי שעי"ז יהיה נקרא הטי"א מבושל במקצת דעירווי מבשל כדי קליפה ויהפך בעת העירווי את הטי"א היטב בתוך הרותחים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה [יותר טוב שיהיה מבושל ממש ע"י העמדה במקום שמתבשל] ואח"כ יריק את העסענס לכלי אחר כדי שישארו עלי הטי"א יבשים ויהיה מותר לו לערות אח"כ בשבת עליהם מים חמין מכלי ראשון כיון שכבר נתבשלו מע"ש כדין דבר יבש דק"ל בסעיף זה דאין בו בישול אחר בישול אפילו אם נצטנן [ואח"כ מותר לו להחזיר גם מי העסענס"ס אלו הצוננים לתוך הכלי זה גופא וכמו שכתבנו לעיל דדבר לח שנצטנן מותר לו ליתנו בתוך כלי שני רותח] דאם ישאר בו משקה העסענס"ס הרי קי"ל דבלח יש בישול אחר בישול אם נצטנן אם לא שמי העסענס הצוננים הם מרובין שלא יתחממו ע"י המים שמערה עליהן למחר וכן הדין לענין קאו"י יזהר שלא יערה עליהם מים חמין מכלי ראשון אם לא שעירה עליהם מאתמול והריק את המים מעליהן והטעם ככל הנ"ל [עיין בתשובות חתם סופר סימן ע"ד ובפ"ת על או"ח]. ודע דאף שהתרנו לערות חמין על עלי הטי"א והקאו"י אם נתן עליהם מאתמול מים מכ"ר אעפ"כ יזהר שלא יעמיד את הטי"א והקאו"י בתנור או בקאכלין אחר ששפך עליהם מים דהא אין עירווי מבשל רק כדי קליפה וא"כ לא נתבשל אתמול רק כדי קליפה ועכשיו ע"י העמדה בתנור יתבשל לגמרי.

ד. והנה אופן זה שבארנו אף שאין למחות ביד הנוהגים בו מ"מ כתבו האחרונים עצה המובחרת מזה דהיינו שיתקן העסענס מע"ש לגמרי שלא יצטרך לערות לתוכו עוד רותחין למחר בשבת ולמחר כשיצטרך לשתות יתן העסענס הצונן לתוך הכוס ששותה בו אחר שעירו המים חמין לתוכו ונעשה כ"ש וה"ה שמותר לתת לתוך הכוס הזה שהוא כ"ש חלב שנצטנן אבל אסור לערות עליהם מכ"ר וכדלעיל בס"ד וכשהעסענס שלו אינו צונן הוא בודאי טוב לצאת בזה ידי כל הדעות:

17. שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן עד

(טו) הנה עלי הטיי /עלי התה/ אינם מבושלים בעשייתם אלא רק מיובשים בחום. האם מותר להכין טיי בכלי שלישי בשבת.

תשובה: לע"ד לא נראה כלל לומר דאיכא דברים שמתבשלים בכלי שלישי. דלא מצינו אלא שבכלי שני יש דברים המתבשלין וממילא מאחר שאין אנו יודעין יש לאסור כל דבר, ובכלי שלישי לא מצינו, ומש"כ בעה"ש סימן שי"ח סעיף כ"ח דעינינו רואות שטיי /שתה/ מתבשל גם בכלי שלישי לא מובן זה ומה שרואין אנו בעינינו שמתאדמין המים זה אינו ענין בשול דאף בקרים ממש מתאדמין במשך זמן וכ"ש בחמין כשאין היד סולדת ולא זהו ענין בשול, הגע עצמך דמה שענינו רואות אינו כלום דהא מלח רואין אנו שבחם קצת מרגישין טעם המלח כמו בשמו אותו בחמין שהיד סולדת ומ"מ הלכה כר"נ (שבת מ"ב ע"ב) דאפילו ראשון לא בשלה ואף לר' יוסף לא בשלה אלא בכלי ראשון אף שאין אנו מרגישין שום חלוק בטעם בין מלח בכ"ר = בכלי ראשון = ובין בכלי שני ואף לל"ק דאביי דתר"ח דבכלי שני נמי בשלה משמע דהוא דוקא בכ"ש ולא בפחות, אלמא דבשול הוא ענין אחר דהוא תועלת שאיכא במלח ע"י הבשול יותר מהרגשת טעם מלוח שזה איכא אף בצונן גמור דמלח שאינו מבושל נמי נותן טעם מלח כידוע ממליחת בשר והמליחה עצמה בצונן הא עושה לענין איסור והיתר כמבושל, ומ"מ אין בזה תועלת הבשול ואמרו חז"ל שהוא דוקא בחום גדול מאד עד שלהלכה הוא דוקא כבשרא דתורא. וכן הוא בעלי הטיי שמה שנצבע המים בחום קטן אינו ענין בשול, שלכן אפשר שהוא מקושי הבשול וא"כ אין לנו לומר מעצמנו כלום אלא מקבלה וממילא הוא ככל סתם דברים דהוא בכלי שני ספק ובכלי שלישי יש להתיר.